

Fodor István Ferenc

250 ÉVE SZÜLETETT KÓHALMI HORVÁTH PÉTER

Emlékezés a Jászkunság első történetírójára

Mivel korábbi évkönyvünkben már jelent meg megemlékezés Horváth Péter életéről, munkásságáról (Koncsek Aranka: Horváth Péter méltatása, 1994/185. oldal), így most e jeles évfordulóról csak rövidebben írunk.

Saját szerepemről annyi kívánczodik ide Horváth Péter kutatásomból, hogy amikor először kezembe került az 1970-es években magyar nyelvű munkája, feltűnt a könyv végén megjegyzett mondat, mely szerint „született Jákóhalmán”. Már korábban is sejtettem ezt a tényt, hiszen a jákóhalmi „Nemes Horváthok” tudták, hogy egyik őstük volt – innen volt a „Nemes” ragadványnév. A Horváth család ugyanis nem a hagyományos jászsági értelemben volt nemes, hanem azt még korábban kapták az ősök Egerben, ahonnan a történetíró elődei költöztek Jákóhalmára.

Először a kutatást tehát a helyi plébániai irattárban kezdtem, ahol első nekirugaszkodásra nem értem el eredményt, mivel későbbi születésűnek gondoltam. A magyar nyelvű kiadás 1823-ban jelent meg és nem tudtam, hogy ő akkor már 67 éves volt. Miután kiderült, hogy előző – latin nyelvű – könyve már 22 évvel korábban kiadásra került, akkor kezdtem nyomozni a korábbi adatok között is. (Ennek köszönhető, hogy ebben az időben a jászberényi DMK egyik műsorfüzetében egy zavaros megemlékezés jelent meg tőlem, ugyanis a kefelevonat olvasása közben tudtam meg a pontos évszámot, a nyomda pedig elnézte a javításomat.)

Így megtaláltam, hogy a keresett személy 1756. február 19-én született. Innen elindulva már könnyebb dolgom volt, mert tudtam, hogy 1823-ban még élt, amikor megjelent a könyve. Azt is tudtam, hogy vélhetően Jászberényben halt meg, hiszen élete további fonala oda vezérelte, mint gimnázium igazgatót és nádori alkapitányt. Gyorsan meg is leltem a keresett adatot a jászberényi nagytemplom anyakönyvében, mely szerint 1829. február 24-én hunyt el. További információkhoz jutottam a jászberényi városi könyvtárba került régi gimnáziumi évkönyvek tanulmányozása során is, így megírhattam az első megemlékezést a Honismeret 1979/1. számában.

Ugyanebben az időben egyéb formában is megemlékeztünk Horváth Péterről, akinek egyébként „Kóhalmi” előneve Jákóhalmá határának hasonló nevű részére utal. Itt volt a családi birtok, és nem az erdélyi ilyen nevű településen, ahol próbáltuk utána nyomozni. Már a honismereti szakkörünk megalakulásának 15. évfordulóján, 1978 novemberében megrendeztük az első Horváth Péter napot, ahol kutatásaim alapján megemlékeztünk róla, halálának 150. évfordulója előtt 3 hónappal. Ezt azóta is minden 5. évben megtartjuk változatos programokkal. Javasoltuk a községi

tanácsnak utca elnevezését is róla. Dicséretükre legyen mondva, miután puhatólásaik eredményeképpen megkapták a múzeumi szervek értékelését (míserint „haladó személyiség volt”), így 1979-ben meg is történt a névadás. Azóta reggeli első pillantásom az utcára esik, ugyanis éppen az ablakommal szemben van. Egy addig külön nevet nem viselő, azóta beépült utca kapta nevét. Ugyanakkor szakkörünket is róla neveztük el.

Ezt aztán követte a többi megemlékezés: a szakkör alakulásának 30. évfordulóján elbontott szülőháza helyén épült – ma az iskolához tartozó – épületen helyeztünk el emléktáblát. Majd Jászberény is emlékezett: utcát neveztek el róla, és a nagytemplom falán elhelyezett emléktáblán az ő neve is ott van. Polgármesterként 1994-ben a berényi Lehel Vezér Gimnázium emeleti folyosóján helyeztem el egy emléktáblát, melyet évente koszorúzunk a honismeretes diákokkal.

Időközben egyre több könyv és cikk jelent meg vele kapcsolatban: a Jászok Egyesülete magyar nyelvű művét kiadta hasonmás kiadásban, nagy szolgálatot tett ezzel a Jászság kutatóinak. (Itt jegyzem meg, hogy Szabó László tanulmányában az utószóban – melyben hivatkozik az én kutatásaimra is – a nyomda hibájából súlyos elírás található. Horváth Péter „gyengemejjűségére” /tűdőbajra/ hivatkozva lépett ki a szerzetesi rendből és természetesen nem gyengeelméjűsége miatt.)

A 250. évfordulón méltón emlékezett meg Jászkákóhalma és Jászberény a jeles történetíróról, akit lehet ugyan bírálni, de az akkori ismeretek szerint elsőként vállalkozott arra, hogy megírja a jászkunok történetét. A jákóhalmi gazdakörben a névadó honismereti szakkör vendégeként Selmeczi László régész, a szolnoki múzeum volt igazgatója méltatta munkásságát. Ezt követte a koszorúzás és az ebéd, majd a jászberényi gimnáziumban Lukácsi Katalin, a diákönkormányzat elnöke – aki egyben rokona is az ünnepeltnek – szóló koszorúzáskor. A megemlékezés zárásaként a városi könyvtárban H. Bathó Edit múzeumigazgató és Dobos László, a Jászok Egyesületének elnöke nyitotta meg a Gulyás Erzsébet által összeállított színvonalas könyvkiállítást.

Kissné Klenyánszky Ilona

A BÉCSI KUTATÁSOK MŰHELYTITKAIBÓL

Hovatovább köztudott, hogy 1745-ben került sor a jászok és a kunok redemptiójára, magyarul önmegváltásra. Ezzel több, mint három évtized után ismét szabad jászok lettek őseink. Azóta is büszke erre minden jász-magyar ember, mind a mai napig.

Öt éve elhunyt férjem, Kiss József történész sokat tett azért, hogy többet tudjunk meg erről a nem mindennapi tettről. Monográfiáját *A Jászkun kerület parasztsága a Német Lovagrend földesúri hatósága és A Pesti Invalidusház Jászkunsági Földesurasága 1731-1745 c.* munkáját szakmai berkekben jól ismerik és mindmáig elismerik.

E sorok írója nem avatott szakember, de tanúja volt e művek születésének. Amikor az évtizedekre kiterjedő munka folyt, még egy másfajta Magyarországon éltünk.

1967-ben kezdődött meg a Bécsbe való utazgatás és tartott húsz éven át. Húsz éven át, több mint tíz alkalommal. Hogyan is történtek akkor a Nyugatra történő utazások? A lehetőségek korlátozottak voltak. Kétszer ún. hivatalos kiküldetéssel mentünk, s ennek legfontosabb előnye a Collegium Hungaricumban kapott térítésmentes elszállásolás volt. Máskor viszont turista útlevéllel utazhattunk, melyet csak háromévenként lehetett igénybe venni. Maradt még a meghívásos kiutazás lehetősége, de ez csak akkor volt lehetséges, ha volt kint meghívó személy, aki meghívó levelet küldött. Mindhárom módozatot igénybe vettük. Itt meg kell jegyeznem, hogy a turista útlevéllel igényelhető valutakeret kb. 5-6 napra volt elegendő, a meghívásos legfeljebb 1-2 napra. A szállást, az étkezést, a föliánsok xerox másolását fizetni kellett.

Mit lehetett tenni a cél eléréséért? A meghívónk nemcsak meghívó levelét küldte el, de odaérkezésünk után felkeresett bennünket és felajánlotta a szükséges valutát. Ezt szerényen igénybe vettük. Hazajövetelünk után a Budapesten lakó családnak forintban térítettük. A legjobb szálláshelyünk a Pázmáneumban volt. Itt napi 120 schillinget kellett fizetnünk. A xerox másolatok munkadíja összesen kb. 1200, 1300 schilling volt. A Pázmáneum magyar egyházi intézmény volt. Első alkalommal csak papi ajánlással fogadtak. A mi ajánlónk édesanyám fivére, a nagybátyám, Buczkó J. Emil premontrei kanonok, paptanárral volt.

Első megérkezésünk Bécsbe számomra igen nagy élmény volt. Vasárnap reggel indultunk Budapestről a Keleti pályaudvarról, s megérkeztünk 10 óra körül a Westbahnhofra (Nyugati pu.). Gyönyörű, napfényes nyári idő volt. Azonnal szembetűnt, hogy fiatal takarító személyzet járt-kelt hosszú nyelvű személtaplattal és sepregető alkalmatossággal a kezében, és azonnal felseperte a legkisebb szemetet is. Hát ez volt a